

EXPLICATIO FABRICÆ ET VSUS.

Quadrans non usque adeò magnus ante plurimos annos à nobis constructus est, eâ formâ, quæ hîc exhibetur: è solida constans laminâ Orichalcicâ crassiusculâ, habens à Centro A ad circumferentiam B D C cubitum unum. Isçp omni sui parte inauratus Auri hydrargyri & ignis beneficio, ut pulchrior & mundior maneat, non obnoxius ijs, quæ Orichalcum aliás nîl sè pè mundet, successivè contrahit, inquinamentis. Limbus ejus exterior B D C subdivisus est vulgari saltém ratione in 90. partes, & quælibet harum rursus in 12. ita ut hæc subdivisio singula quina ostendat minuta. Intra hanc est alia quædam distributio quām Petrus Nonnius Hispanus Mathematicus Clarissimus in Erudito suo libello de Crepusculis tradidit, existimans eam à Ptolemæo olim usurpatam fuisse. Quod tamen vix fidem meretur. Est autem talis, ut ducantur intra extremum Quadrantem alijs minores numero 44. successivè sese comitantes: quorum extimus in 89. partes est dividendus: sequens in 88, tertius in 87; & sic deinceps, donec ad ultimum & intimum per ventum fuerit, qui 46. portiones habebit. Quemadmodum hæc utcunq; in ipsâ figuratione repræsentantur. Regula ejus D A habet pinnacidia apud A & D vulgari modo parata cum foraminibus: licet in feriore apud A nonnunquam rimulæ applicari possint parallelæ superiori, more nostro: sicq; facilior & exactior fieri collatio. Perpendiculum E F G à posteriori parte appenditur, ut ejus beneficio cognoscatur, quando Quadrans ritè dispositus est; ita ut inferius eius latus A B Horizontis æquilibrium, alterum verò A C verticem capitum exactè respiciat: totumq; Quadrantis planum piano Circuli alicujus verticalis congruat. Ut autem Quadrans ita ritè dirigatur, sit partim per cochleas, quas habet juxta inferiorem dispositionem Pedestalis, literis S notatas, partim per cochleam ad O M, quæ ipsum Quadrantem tollit & deprimit, donec perpendiculum monstret, ipsum convenienter esse ordinatum. Insistit enim is pedestali N M O P Q R S T, quod rotum cum cæteris requisitis è puro est ferro, ubi à posteriori parte juxta H illi affigitur. Estq; prope N nonnihil mobile hoc fulcrum; ita ut Quadrans sursum atq; deorsum trudi queat per cochleam O M. Nam Regulæ ferè M N & O N possunt arctari & ampliari intermediante eâdem cochleâ O M: sicq; Quadrans unà parumper attollî vel deprimi prout opus fuerit. Circunducitur etiam is in concavo canali N P, in quamcunq; Coeli plagam lubuerit: firmâ tamen manente totâ inferiori pedestali parte; quam literæ R S Q T signant: quæ inferior portio eâ, quâ vides formâ fulcimina præbet, ut Quadrans firmiter consistat in suis quatuor cochleis per literas S T indicatis: quæ cochleæ (uti dixi) totum Instrumentum in debitum situm dirigunt. Innituntur autem hæc cochleæ laminulis ferreis substratis juxta T: quibus quiescentibus in mensâ quâdam V X Y Z cochleæ pro lubitu circumgyrantur. Atq; hæc de Quadrante eiusq; pedestali generaliter indicata sunt.

Quæ autem aliquatenus visitur intra Centrum & minimum Quadrantem pictura L K circulari formâ comprehensâ; ornatus causa tum quoq; ut suâ Hieroglyphicâ significatione quidpiam doceat, exsculpta est; cùm aliâs spatiu id foret vacuum. In quâ figuratione (ut & hoc obiter indicem) ad arborem alterâ parte viridem & frondosam Iuvenis laureâ insignitus, in quadrato saxo sedet, & unâ manu Globum Cœlestem tener, alterâ librum in viridi etiam gramine; & herbis radicem arboris obtengentibus pedes extendens. Ab aliâ, lævâ videlicet Arboris parte radix emarcida est, & frondes steriles, folijsq; carentes: inter quæ mensa existit, habens è singulis ferre aliqd; quæ in hâc terrestri scenâ à mortalibus in pretio habentur; qualia sunt; cistula nummis reserta, Sceptra, Coronæ, Arma gentilitia, Torques aurei, Gemmæ, Mundus muliebris, Pocula, Chartæ, Tesseræ, atq; his similia: quæ omnia skeleton qnoddam, mortem repræsentans, manibus pedibusq; circumdat, quasi ea ad se rapiat. Suprascriptum verò est toti figuræ hemistichium, quod sensum Allegoricum explanat: *VIVIMVS INGENIO COETERA MORTIS ERVNT*: ita ut prior pars hemistichij à dexterâ & viridi arboris parte ubi juvenis ille Philosophans sedet, tanquam in schedâ scriptâ è ramis dependeat: alterâ, sequens hemistichij portio. Quibus innuere voluimus solidam doctrinam, præsertim rerum Cœlestium sublimem cognitionem, vitæ & memoriæ perpetuitatem in hisce terris largiri: Reliqua omnia frivola & caduca esse; atq; unâ cum hominis corpore interire. Quando verò æternitatem Regni Cœlorum respicimus, tunc hæc ipsa, quæ nunc à viridi arboris parte sunt, in posteriorem transeunt: siquidem finiti & infiniti nulla detur proportio. Tuncq; aliter mutatur hemistichium inscriptum, nimirum sic. *VIVIMVS IN CHRISTO, COETERA MORTIS ERVNT*; ita ut prior pars arbori viridi, altera sterili adaptetur. Intra viridem autem arboris faciem Christi vitæ & doctrinæ Hieroglyphica quædam indicatio est. Cætera manent, ut anteâ: nîl quod doctrinæ & inventiones humanæ etiam in lævam & posteriorem arboris, sterilem nimirum partem vergant. Quibus innuimus, nihil hominem beare, & immortalitate in æternum donare posse, præter meritum filij Dei Christi redemptoris, eiusq; Doctrinæ & vitæ observantiam. Quæ singula hîc, licet sortè citram, ob picturam adjunctam exponere lubuit. Ab alterâ Quadrantis parte Canon ziphiris excisus est, qui minimo negotio ostendit, quid singula puncta Nonnianæ (de quâ dixi) Divisionis in Altitudinibus quæsitus exhibeant.

V S V S hujus Quadrantis est in capiendis stellarum & Luminarium Altitudinibus; quando non summa requiritur præcisio, ita ut intra duo vel tria minuta hanc scire sufficiat. Dirigatur itaq; tunc planum Quadrantis versus sidus observandum & ritè disponatur per suas cochleas, uti prius dictum, donec perpendiculum monstret omnia ritè constare. Tollaturq; tunc, vel deprimitur Regula A D, donec sidus per foramina aut rimulas dioptrarum cernatur, aut lumen Solis instrumittatur ad amussim. Sicq; firmetur ab alterâ parte juxta D, ubi cochleolam hîc latentem habet. Monstrabit enim sic in exteriore limbo, ubi divisiones sunt vulgares, extrema etiam Regulæ pars Altitudinem quæsitam intra quina minuta; quorum quoq; dimidiâ vel tertiam partem accurato intuitu assequi licet. At si Nonniana simul divisione uti lubuerit, videndum est, ubi Regula aliquod punctum in eâ, ubicunq; tandem, transeat; & numerandum, quotum sit illud punctum, ac quot talia ille Quadrans continet: cum quibus duobus in Tabulam ab alterâ Quadrantis parte exsculptam lateraliter intrandum, sicq; in areâ juxta communem concursum inveniuntur Gradus & Minuta, Altitudinem mensuratam pandentia. Idem absq; Tabulâ per Regulam proportionum, non multo labore, efficitur: ponendo primo loco totalem divisionem eius Quadrantis, in quo punctum aliquod ipsâ Regulâ contingit. Secundo loco Gradus 90. Tertio numerum eiusdem puncti à principio, eò usq; ubi Regula est: sicq; quartus peractâ operatione solitâ ostendet quæsitus. Verum hæc Nonniana ratio non est sufficiens in praxi: neq; habet in recessu quod in accessu pollicetur; uti experiunti patet.

A

QVA-